

Village and Development

Vol.27, No.105, Spring 2024

Research Paper

Identifying the Conceptual Model of Sustainable Food Security with a Resistance Economy Approach in the Rural Community of Khuzestan Province: A Qualitative Approach

*Sh. Asadi*¹, *A. Noorollah Noorivandi*², *A.R. Ommani*³, *M.S. Sabouri*⁴

Received: 12 May, 2023 Accepted: 19 September, 2023

Abstract

Introduction

Khuzestan is one of the most important hubs for the production of agricultural products in the country and plays a decisive role in providing agricultural products and creating sustainable food security. This province is facing many challenges and problems in the field of realizing resistance economy approaches in the agricultural sector. The numerous existing challenges that prevent the realization of sustainable food security with the approach of resistance economy in the agricultural sector are the most important issues considered in this research. The status of sustainable food security criteria from the dimensions of quantity and quality; its availability, accessibility, consumption stability, consumption pattern and sustainability, according to the criteria the resistance economy in terms of knowledge-based, endogeneity, extroversion, flexibility, productivity improvement, realization of dynamic growth and popularity in the studied area is not in a good condition and faces many challenges. Therefore, it is necessary to

---

1. PhD Student of Department of Agricultural Extension and Education, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

2. Corresponding Author and Assistant Professor of Department of Agricultural Extension and Education, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran. (an.noorivandi@iau.ac.ir)

3. Associate Professor of Department of Agricultural Extension and Education, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran.

4. Associate Professor of Department of Agricultural Extension and Education, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

DOI: 10.30490/rvt.2023.362207.1524

identify sustainable food security with the approach of resistance economy in the rural community of Khuzestan province to provide a solution to overcome the mentioned problems and challenges.

Materials and Methods

In this research, a qualitative and exploratory paradigm has been used. In the exploratory qualitative research method, the researcher first collects the required information. Collecting qualitative data leads to the description of countless aspects of a topic. This initial knowledge provides the possibility of further study about the occurrence of the studied phenomenon. After this stage, the researcher should investigate the topic and identify its different dimensions according to the conditions of the region using the opinion of experts. Semi-structured interviews, brainstorming and focus group methods were used to achieve the research objectives in the qualitative part. The purpose of sampling in qualitative methods is to understand the desired phenomenon. Therefore, sampling in this method is purposeful. Sample size is considered synonymous with data saturation. The study sample of this research in the qualitative phase included 35 experts from the province with agricultural expertise. The number of people was not known in advance, but the process of conducting interviews continued until reaching theoretical saturation.

Results and Discussion

The opinions of the interviewees were extracted through systematic coding and the components and the default pattern were determined. In the first step, 12 criteria and 65 sub-criteria were identified by using the method of reviewing sources and records of research and content analysis, and then by interviewing experts, focus group method and brainstorming sessions with 35 experts, 7 criteria and 35 sub-criteria were extracted. These criteria and sub-criteria were identified as sustainable food security criteria with a resistance economy approach in rural areas of Khuzestan province. In this study, each dimension of sustainable food security with resistance economy approaches was discussed and exchanged in the brainstorming and focus group meetings. The result was the identification of operational and executive solutions, the realization of which paves the way to achieve sustainable food security with resistance economy approaches. The realization of each of the identified solutions requires foundation and provision of the necessary requirements and is a suitable model for future research in this field.

Conclusions

In this research, the results explained the dimensions of sustainable food security with resistance economy approaches, in accordance with the social, economic, productive and cultural characteristics of the society.

It is suggested that researchers in the field of food security in Khuzestan province analyze and identify the fields and platforms required for the realization of each of the

identified solutions, based on the conceptual framework that was the result of the research. It is also suggested that the planners of the agricultural sector should pay attention to the following strategies to realize food security with a resistance economy approach in the rural areas of Khuzestan province:

- Attention to the development of Processing and Complementary Industries with a knowledge-based approach
- Development of organic agriculture and healthy products with a knowledge-based approach
- Extension of the standard consumption pattern
- Production with a knowledge-based approach for stability and sustainability of consumption
- Attention to the sustainability of agricultural products production with a knowledge-based approach
- Supporting the production of strategic products
- Emphasis on Islamic consumption pattern
- Promotion of domestic production with minimal use of chemical inputs
- Development of international interactions and import of needed products
- Using knowledge and new technologies to increase production
- Compliance with international standards for the production of healthy products
- Paying attention to the productive economy in the agricultural sector according to the sustainable criteria of the environment
- Paying attention to local organizations of farmers and developing people's participation in production
- Development of educational programs in the field of consumption pattern modification

Keywords: Sustainable Food Security, Resistance Economy, Qualitative Research Method, Khuzestan.

روستا و توسعه

سال ۲۷، شماره ۱۰۵، بهار ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

شناسایی مدل مفهومی امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در جامعه روستایی استان خوزستان: یک رویکرد کیفی

شراره اسدی^۱، آزاده نوراله نوری وندی^۲، احمدرضا عمانی^۳، محمدصادق صیوری^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۶/۲۸

چکیده

با توجه به چالش‌ها و ضعف‌های متعدد در زمینه امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان، شناسایی ابعاد موضوع ضرورت یافته است. با توجه به اینکه مبحث امنیت غذایی و اقتصاد مقاومتی پدیده‌های تک‌وجهی نبوده و صرفاً از طریق روش‌های کمی نمی‌توان به تحلیل و کنکاش عمیق آن‌ها پرداخت، ضرورت مطالعه کیفی و تحلیل عمقی آن از درجه اهمیت بالایی برخوردار است. در این تحقیق به منظور شناسایی معیارها و زیر معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی از روش‌های کیفی تحلیل محتوا، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، گروه متمرکز و روش طوفان اندیشه استفاده شد. نقطه‌نظرهای مصاحبه‌شوندگان از طریق کدگذاری نظام‌مند، استخراج شد و مؤلفه‌ها و الگوی پیش‌فرض تعیین شد. در گام نخست با استفاده از روش بررسی منابع و سوابق تحقیق و تحلیل محتوا ۱۲ معیار و ۶۵ زیر معیار شناسایی شد. سپس با مصاحبه با کارشناسان و بهره‌گیری از روش گروه متمرکز و جلسه‌های طوفان اندیشه با

۱- دانشجوی دکتری گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

۲- نویسنده مسئول و استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.
(an.noorivandi@iau.ac.ir)

۳- دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

۴- دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.

۳۵ نفر از خبرگان، ۷ معیار و ۳۵ زیر معیار استخراج شد که خبرگان با درصد ۷۰ و بالاتر بر آن‌ها اجماع نظر داشتند. این معیارها و زیر معیارها به‌عنوان معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان شناسایی شدند. پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان بخش کشاورزی این ابعاد را برای تحقق امنیت غذایی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان مورد توجه قرار دهند.

کلید واژه‌ها: امنیت غذایی پایدار، ناامنی غذایی، اقتصاد مقاومتی، جامعه روستایی، استان خوزستان.

مقدمه

مطالعه تاریخ سیاسی معاصر جهان و مناسبت‌های موجود در اقتصاد جهانی بیانگر این است که خطراتی که امنیت و رفاه آینده جوامع بشری را تهدید می‌کند، خطراتی چون برخوردهای بین‌المللی و تجاوز به‌وسیله یک قدرت خارجی نیست، بلکه بی‌ثباتی‌های اقتصادی، اکولوژیکی و اجتماعی به‌خصوص پدیده ناامنی غذایی است. ناامنی غذایی از جمله عواملی است که می‌تواند ارزش‌های حیاتی و در نتیجه امنیت ملی یک کشور را به مخاطره بیندازد (Ismailifar, 2022). بانک جهانی امنیت غذایی را دسترسی همه مردم در تمام اوقات به غذای کافی و داشتن یک زندگی سالم تعریف کرده است که این تعریف بر سه عنصر موجود بودن غذا، در دسترس بودن غذا و پایداری در دریافت غذا استوار است (Prosekov & Ivanova, 2016). ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. موارد ذکر شده منجر به شکل‌گیری سیاست‌های اقتصاد مقاومتی شده است. این سیاست‌ها دارای ۲۴ بند است. ۸ بند از این ۲۴ بند بر بخش کشاورزی تأکید دارد و بند هفت نیز به‌صراحت بر تأمین امنیت غذایی و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید مواد اولیه و کالا اشاره دارد. تأمین امنیت غذایی پایدار در کشور مستلزم داشتن راهبردهایی پویا و کارآمد در این حوزه است (Ismailifar, 2022). خوزستان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین قطب‌های تولید محصولات کشاورزی کشور نه تنها نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین محصولات مورد نیاز کشاورزی و ایجاد امنیت غذایی پایدار دارد، بلکه با توجه به ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود در آن، نقشی بی‌بدیل در توسعه پایدار کشاورزی کشور ایفا می‌کند (Asadi, 2016). این استان با چالش‌ها و مشکلات بسیاری در زمینه تحقق رویکردهای اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی روبرو است (Adabi & Noorollah, 2022). در ادامه سعی شده است مشکلاتی که ضرورت شناسایی معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در جامعه روستایی استان خوزستان را الزام نموده است با بهره‌گیری از روش‌های کیفی تبیین شود تا با توجه به آن‌ها، برنامه‌ریزی منسجم‌تری در این خصوص

انجام شود. امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی، تحقق معیارهای امنیت غذایی پایدار، با توجه به معیارهای اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی و به معنی انعطاف‌پذیری اقتصاد کشاورزی، تحقق رشد پویا، ارتقای بهره‌وری، دانش‌بنیان بودن، برون‌گرا، درون‌زا و مردمی بودن است (Ehsani Adabi, 2018; et al., 2021). بنابراین چالش‌های متعدد موجود که مانع تحقق امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی می‌شود، مهم‌ترین مسأله‌ای است که در این تحقیق مورد توجه است.

چالش‌ها و مشکلات موجود در استان خوزستان در خصوص معیارهای امنیت غذایی پایدار با توجه به معیار دانش‌بنیانی در اقتصاد مقاومتی و با استناد به یافته‌های مطالعات پیشین شامل عدم گسترش صنایع تبدیلی (Mousavi, 2017; Mousavi & Khosravipour, 2019)، توجه پایین به فعالیت‌های ترویجی دانش‌بنیان (Mohammadinia et al., 2017)، عدم توسعه کشاورزی ارگانیک و توسعه محصولات سالم (Mousavi & Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018)، عدم توجه به افزایش تولید و عملکرد محصول مبتنی بر دانش و عدم گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان (Khosravipour, 2019; Kazemi, 2022; Abdeshahi, 2022; Shafeinia, 2022)، عدم توجه به صادرات محصولات (Gilani, 2022) است.

همچنین چالش‌ها و مشکلات موجود در استان خوزستان در خصوص معیارهای امنیت غذایی پایدار با توجه به معیار برون‌گرا و درون‌زا بودن در اقتصاد مقاومتی، شامل حمایت اندک از تولید محصولات راهبردی (Bahramian, 2023)، عدم ارائه تسهیلات و حمایت‌های لازم برای توسعه بسترهای تولید (Asadi, 2016; Monjezi, 2020)، واردات محصولاتی که امکان تولید آن در داخل موجود است (Ghaseminejad, 2019; Hojjati, 2018)، توجه کم به رعایت استانداردهای بین‌المللی تولید از بعد کیفیت و تولید محصولات سالم برای صادرات (Noorani, 2021)، حمایت نامناسب از صادرات محصولات کشاورزی (Mousavi & Khosravipour, 2019)، سیاست‌های نامناسب قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی (Zarif, 2021)، برنامه‌های نامناسب آموزشی و ترویجی در افزایش تولید و عملکرد (Shabani et al., 2013; Rahmani & Nouraki, 2014)؛ فضای ناامن اقتصادی برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و واردات گسترده در برابر صادرات محدود محصولات (Adabi & Noorollah Noorivandi, 2022) است.

مهم‌ترین چالش‌های موجود در خصوص معیارهای امنیت غذایی پایدار با توجه به معیار انعطاف‌پذیری در اقتصاد مقاومتی شامل عدم نظارت بر تنوع تولید و الگوی کشت مناسب

(Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018)، کارآمدی پایین سیاست‌های حمایت از تولید، عدم شناسنامه‌دار بودن محصولات و نظارت کم بر کیفیت محصولات تولیدی از منظر سلامت (Noorani, 2021)، عدم ترویج محصولات ارگانیک و سالم (Mousavi & Khosravipour, 2019)، عدم توجه به بهبود درآمد و توزیع مناسب آن بین کشاورزان و پایین بودن سرمایه مالی اکثر کشاورزان (Monjezi, 2020; Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018) و عدم کنترل تورم در قیمت محصولات کشاورزی و نهاده‌ها (Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018) است.

مهم‌ترین چالش‌های موجود در رابطه با معیارهای امنیت غذایی پایدار با توجه به معیار ارتقای بهره‌وری در اقتصاد مقاومتی شامل پایین بودن تولید در واحد سطح (Monjezi, 2018)، پایین بودن بهره‌وری نیروی انسانی، پایین بودن بهره‌وری سرمایه (Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018) و پایین بودن تولید و عملکرد محصولات ارگانیک (Noorani, 2021) است.

همچنین چالش‌ها و مشکلات موجود در استان خوزستان در خصوص معیارهای امنیت غذایی پایدار با توجه به معیار تحقق رشد پویا و مولد بودن در اقتصاد مقاومتی و نیز با توجه به نتایج تحقیقات موجود شامل پایین بودن ارزش‌افزوده در بخش کشاورزی و ضعف در صنایع تبدیلی و تکمیلی (Savari, 2021)، توجه کم به دانش نوین در تولید محصول (Mousavi & Khosravipour, 2019)، استفاده بی‌رویه از نهاده‌های شیمیایی و بالا بودن فرسایش خاک (Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018) و ضعف برنامه‌های آموزشی و ترویجی (Mohammadinia et al., 2017) است.

معیار دیگر اقتصاد مقاومتی، مردمی بودن اقتصاد است. با توجه به نتایج تحقیقات، مهم‌ترین چالش‌های موجود در این بخش شامل کم‌توجهی به تشکل‌های محلی و ضعف مشارکت (Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018)، برنامه‌های آموزشی اندک در زمینه اصلاح الگوی مصرف (Afrazah, 2020) و فرهنگ‌سازی ضعیف در زمینه استفاده از محصولات سالم و ارگانیک (Rasouli, 2019) و عدم تناسب نیازهای آموزشی با نیازهای مردمی و بازار کار (Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018; Davatgaran, 2017) است.

با توجه به موارد مذکور مشخص شد که وضعیت معیارهای امنیت غذایی پایدار از ابعاد کمیت، کیفیت و توان اقتصادی، یعنی موجود بودن، در دسترس بودن، ثبات مصرف، الگوی مصرف و پایداری (Gholabifar et al., 2022; Bozsik et al., 2022; Getaneh et al., Emami et al., 2021)

(2022) با توجه به معیارهای اقتصاد مقاومتی از ابعاد دانش‌بنیانی، درون‌زایی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، ارتقای بهره‌وری، تحقق رشد پویا و مردمی بودن در منطقه مورد مطالعه، وضعیت مناسبی ندارد و با چالش‌های متعددی روبرو است. بنابراین، شناسایی امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در جامعه روستایی استان خوزستان برای ارائه راهکار جهت غلبه بر مشکلات و چالش‌های مذکور ضروری است.

در این راستا، سجادیان و همکاران (Sajjadian et al., 2018) در تحقیقی با عنوان ارزیابی نقش عوامل اقتصادی مؤثر در بهبود امنیت غذایی خانوارها با تأکید بر درآمد، نتیجه گرفتند که رابطه معناداری بین درآمد، مسکن، اشتغال و سرپرست خانوار با فقر غذایی وجود دارد.

پروین و همکاران (Parvin et al., 2020) در تحقیق خود با عنوان وضعیت امنیت غذایی و عوامل مرتبط با آن بیان نمودند که ناامنی غذایی به‌عنوان یک مشکل جدی سلامت عمومی در جهان شناخته شده است و توجه مردم، متخصصین و سیاست‌گذاران را به خود جلب کرده است. ناامنی غذایی می‌تواند علاوه بر تأثیر سوء بر سلامت جسمی، سلامت اجتماعی و روانی را نیز تحت تأثیر قرار دهد. پاکروان چروده و همکاران (Pakravan Charvadeh et al., 2020) در تحقیق خود با عنوان عوامل اقتصادی- اجتماعی مرتبط با امنیت غذایی خانوارهای مناطق شهری و روستایی استان خوزستان نتیجه گرفتند که ۶۸ درصد از خانوارهای مناطق روستایی استان دچار سطحی از ناامنی غذایی بودند. متغیرهای اشتغال سرپرست خانوار، درآمد، تعداد اتاق و مالکیت خودروی شخصی ارتباط مستقیم و معنی‌داری با سطح امنیت غذایی در مناطق روستایی دارد. اوکاتی و همکاران (Okati et al., 2020) وضعیت امنیت غذایی روستاهای شهرستان زهک با استفاده از معیار استراتژی مقابله را بررسی کردند. نتایج نشان داد که حدود ۸۰ درصد از خانوارهای مورد مطالعه در شرایط نامناسب غذایی قرار دارند و از استراتژی‌های مقابله در برخورد با ناامنی غذایی استفاده کرده‌اند. به‌علاوه، متغیرهای درآمد سالانه، وضعیت شغلی سرپرست خانوار، نوع شغل سرپرست خانوار، فاصله روستا تا شهر، تعداد افراد خانوار، دسترسی به تلفن همراه و وضعیت اعتیاد سرپرست خانوار، از جمله عوامل مؤثر بر سطح امنیت غذایی تشخیص داده شد. امامی و همکاران (Emami et al., 2021) الگوی راهبردی امنیت غذایی ایران با تأکید بر نقش مکانیزاسیون کشاورزی را طراحی کردند. در این پژوهش پیشنهاد شد شیوه‌های کشت رایج در کشور که با توجه به یافته‌ها، پاسخگوی نیازهای آینده امنیت غذایی کشور نیستند با محیط‌های کشت کنترل شده جایگزین شوند. سواری و همکاران (Savari et al., 2022) آثار سرمایه اجتماعی بر دستیابی به امنیت غذایی در شرایط خشکسالی در

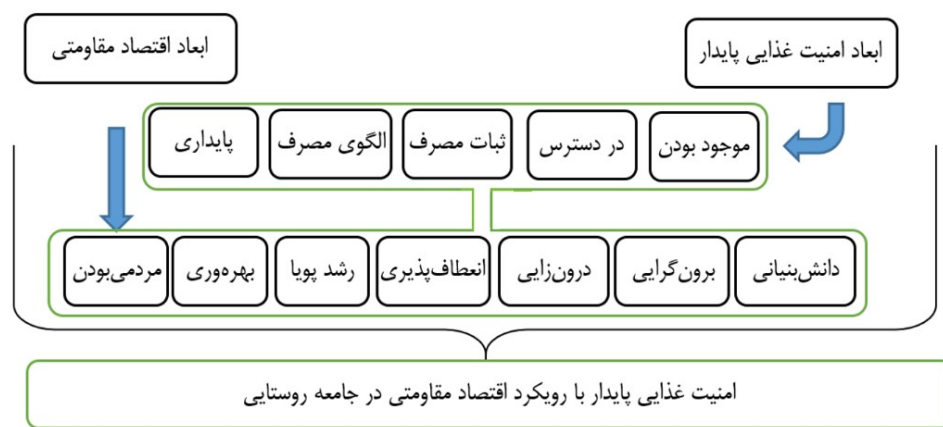
سکونتگاه‌های روستایی شهرستان دورود را بررسی کردند. نتایج این تحقیق نشان داد که خانوارهای روستایی از نظر امنیت غذایی و سرمایه اجتماعی در وضعیت مناسبی قرار ندارند. مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت و اقدام جمعی و عضویت در گروه) اثر مثبت و معنی‌داری بر بهبود امنیت غذایی در خانوارهای روستایی شهرستان دورود دارد. احسانی و همکاران (Ehsani et al., 2021) با استفاده از روش فرایند تحلیل شبکه‌ای به بررسی و رتبه‌بندی اهمیت سیاست‌های دولت و الزامات مطرح شده برای دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی ایران پرداختند. نتایج نشان داد که مهم‌ترین سیاست دولت در کوتاه‌مدت، تأمین امنیت غذایی به همراه کاهش واردات و در بلندمدت نیز کاهش دخالت دولت در تعیین قیمت و دستمزد است. همچنین، مهم‌ترین الزامات اقتصاد مقاومتی در کوتاه‌مدت، حمایت از تولید ملی و استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات و نیز در میان‌مدت و بلندمدت، اصلاح نظام اقتصادی کشور و خصوصی‌سازی است.

گتانه و همکاران (Getaneh et al., 2022) وضعیت امنیت غذایی و عوامل تعیین کننده را در اتیوپی بررسی کردند. نتایج نشان داد که ناامنی غذایی به دلیل خشکسالی‌های مکرر در کشوری که کشاورزان به کشاورزی دیم وابسته هستند، مشکل بزرگی در اتیوپی است. حدود ۶۴ درصد از خانوارهای نمونه‌گیری شده، ناامن غذایی بودند. سن، وضعیت تأهل و بعد خانواده بر امنیت غذایی خانوار تأثیر منفی داشت. درحالی‌که استفاده از اراضی آبیاری، مالکیت دام و دسترسی به اعتبار تأثیر مثبت داشت. بازسیک و همکاران (Bozsik et al., 2020) اثربخشی سیاست امنیت غذایی بر مؤلفه موجود بودن و دسترسی به غذا را در دو کشور در حال توسعه کلمبیا و قرقیزستان طی دوره زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ بررسی نمودند. نتایج نشان داد تورم قیمت مواد غذایی، واردات و صادرات مواد غذایی و فقر شدید پولی در میان مؤلفه‌های اقتصادی لحاظ شده، معیارهایی بودند که در طول دوره مورد تجزیه و تحلیل بر تولید مواد غذایی هر دو کشور تأثیر گذاشته است. یافته‌ها نیاز به ادغام امنیت غذایی با سیاست‌های پولی و تجاری این کشورها را نشان داد. آدابی و نوراله نوری‌وندی (Adabi & Noorollah Noorivandi, 2022) چالش‌های متعدد موجود پیش روی اقتصاد مقاومتی در تأمین امنیت غذایی استان خوزستان را شناسایی کردند. با توجه به نتایج تحقیق، اهمیت شناسایی ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی بسیار ضرورت پیدا می‌کند. گلابی‌فر و همکاران (Gholabifar et al., 2022) تأثیر ویژگی‌های فردی - خانوادگی بر امنیت غذایی خانوارهای روستایی را بررسی کردند. یافته‌های پژوهش نشان داد که حدود ۶۲ درصد از خانوارهای مورد مطالعه

شناسایی مدل مفهومی امنیت غذایی پایدار با رویکرد.....

از امنیت غذایی مناسب برخوردارند. از میان ویژگی‌های فردی و خانوادگی مورد مطالعه، متغیرهای سطح تحصیلات و سن سرپرست خانوار، دارا بودن فرزند ذکور، دارا بودن فرد فعال در خانواده، دارا بودن فرد شاغل در بخش غیر کشاورزی و نیز دارا بودن فرد دارای بیماری زمینه‌ای اثر آماری معنی‌داری بر امنیت غذایی خانوار دارد.

بر اساس مرور ادبیات انجام شده و پیشینه تحقیق می‌توان دریافت که چالش‌های متعدد موجود که مانع تحقق امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی می‌شود، مهم‌ترین مسأله‌ای است که باید مورد توجه قرار گیرد و شناسایی معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان که تاکنون در هیچ تحقیقی مورد شناسایی قرار نگرفته است، مد نظر قرار گیرد.

شکل ۱. چارچوب کلی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از بعد نحوه کنترل متغیرها، غیر آزمایشی و از بعد هدف کاربردی است. از بعد نحوه گردآوری داده‌ها، تحقیقی توصیفی است؛ زیرا به توصیف شرایط و پدیده‌های مورد بررسی پرداخته است. مطالعه حاضر از نظر امکان استفاده از یافته‌ها، مطالعه‌ای تصمیم‌گرا است؛ زیرا یافته‌های حاصل شده را می‌توان در تصمیم‌های کاربردی بلافاصله مورد استفاده قرار داد. در این تحقیق از پارادایم کیفی و به صورت اکتشافی استفاده شده است. محقق در روش تحقیق کیفی اکتشافی، ابتدا اطلاعات مورد نیاز را جمع‌آوری می‌کند. جمع‌آوری اطلاعات کیفی منجر به توصیف جنبه‌های

بی‌شماری از یک موضوع می‌شود. این شناخت اولیه، امکان مطالعه بیشتر درباره بروز پدیده مورد مطالعه را فراهم می‌نماید. محقق پس از این مرحله با استفاده از نظر خبرگان به بررسی موضوع مورد نظر و شناسایی ابعاد مختلف آن با توجه به شرایط منطقه می‌پردازد. ابزار جمع‌آوری داده‌های کیفی در این تحقیق شامل مطالعه منابع مکتوب، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، استفاده از روش‌های طوفان اندیشه و گروه‌های کانونی بود.

هدف نمونه‌گیری در روش‌های کیفی، فهم پدیده مورد نظر است. از این‌رو، نمونه‌گیری در این روش هدفمند است؛ چون برخلاف تحقیقات کمی، هدف عمومیت بخشیدن یافته‌ها به جامعه نیست. از این‌رو، حجم نمونه مترادف با اشباع داده‌ها در نظر گرفته می‌شود (Hennink & Kaiser, 2022). فرایند مصاحبه به گونه‌ای اجرا شد که بعد از هر کدام از مصاحبه‌ها، داده‌ها کدگذاری و تحلیل شد تا ضمن شناسایی ابعاد مطرح شده توسط صاحب‌نظران اولیه، این ابعاد در مصاحبه‌های بعدی پیگیری شود. مصاحبه‌ها تا جایی ادامه یافت که یافته‌ها تکرار شده و از مصاحبه‌های جدید اطلاعات بیشتری برای تدوین مقوله‌ها حاصل نشد. در مراحل مختلف بخش کیفی به منظور آگاهی از نظر خبرگان، تعداد ۳۵ مصاحبه به روش نیمه ساختاریافته، روش گروه کانونی با حضور پنج گروه هفت نفره از صاحب‌نظران اولیه (مطلعین کلیدی که در مرحله مصاحبه انفرادی نیز حضور داشته‌اند) و برگزاری سه جلسه طوفان اندیشه، داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری شد. برای اجرای نمونه‌گیری در بخش کیفی این تحقیق از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی گلوله برفی و هدفمند استفاده شد. بدین صورت که از میان متخصصان و صاحب‌نظران موضوع امنیت غذایی پایدار در جوامع روستایی افرادی که دارای بیشترین تجربه در این زمینه بودند و نیز مدیرانی که تخصص و آشنایی لازمی با موضوع امنیت غذایی داشتند، به‌عنوان مصاحبه شونده انتخاب شدند. افراد بعدی با پیشنهاد همان صاحب‌نظران و تأیید تیم تحقیق انتخاب شد. نمونه مورد مطالعه این پژوهش در مرحله کیفی شامل ۳۵ نفر از کارشناسان خبره استان دارای تخصص کشاورزی، حداقل مدرک کارشناسی و پنج سال سابقه مدیریتی در بخش کشاورزی استان و آگاه به معیارهای امنیت غذایی در سطح استان بود. فهرست اولیه به دست آمده از این افراد ۵۸ نفر بود که با ۳۵ نفر از آن‌ها اشباع داده‌ها حاصل شد.

تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی با تحلیل مطالب بیان شده در مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و ارزیابی گزاره‌های کلامی در قالب مصادیق عینی، استعارات و مفاهیم آغاز شد و مقوله‌های مرتبط شناسایی شد. نقطه‌نظرهای مصاحبه شونده‌گان از طریق کدگذاری نظام‌مند استخراج و مؤلفه‌ها و الگوی پیش‌فرض تعیین شد. فرایند کدگذاری مطالب جمع‌آوری شده طی سه مرحله شامل کدگذاری

باز (Open Coding)، کدگذاری محوری (Axial Coding) و کدگذاری انتخابی (Selective Coding) انجام گرفت.

بعد از مطالعه متن تک تک مصاحبه‌ها، نتایج حاصل از گروه کانونی و جلسه‌های طوفان اندیشه، بخش‌هایی که با توجه به سؤال‌های پژوهش و اهداف تحقیق می‌توانست به‌عنوان یک کد اولیه در نظر گرفته شود مشخص شد و به‌عنوان مفهوم اولیه انتخاب شد. در ادامه، مفاهیم اولیه در طبقه‌های بعدی که دارای اشتراک بودند، در قالب مؤلفه‌های مورد نظر تعریف شد و در نهایت در ابعاد اصلی طبقه‌بندی شد. به عبارتی، مفاهیم مورد نظر با رویکرد استقرایی شناسایی و بر اساس چارچوب نظری تحقیق طبقه‌بندی شد.

در گام نخست با استفاده از روش بررسی منابع و سوابق تحقیق و تحلیل محتوایی ۱۲ معیار و ۶۵ زیر معیار شناسایی شد و سپس با مصاحبه با کارشناسان، گروه کانونی و روش طوفان اندیشه با ۳۵ نفر از خبرگان و از طریق توافق‌سنجی و سه مرحله کدگذاری انجام شده، ۷ معیار و ۳۵ زیر معیار که خبرگان با درصد ۷۰ و بالاتر بر آن‌ها اجماع نظر داشتند، استخراج شد. این معیارها و زیر معیارها و درصد توافق خبرگان به‌عنوان معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان شناسایی شدند. در کدگذاری باز از خبرگان خواسته شد نظرهای خود را در خصوص امنیت غذایی پایدار و اقتصاد مقاومتی به طور جداگانه با توجه به شرایط استان خوزستان و تحلیل محتوای انجام شده، بیان نمایند. حاصل این بررسی ارائه ۴۸ مفهوم اولیه در خصوص امنیت غذایی پایدار و ۵۲ مفهوم اولیه در خصوص اقتصاد مقاومتی بود، که با بررسی بعدی و توافق‌سنجی انجام شده، امنیت غذایی به ۳۰ مفهوم و اقتصاد مقاومتی به ۳۷ مفهوم کاهش یافت و در کدگذاری محوری امنیت غذایی پایدار به پنج معیار اصلی و اقتصاد مقاومتی به ۷ معیار اصلی متناسب با شرایط استان خوزستان تبدیل شد. به‌منظور شناسایی معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان، در کدگذاری باز از خبرگان خواسته شد نظرهای خود را در خصوص معیارهای امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی به طور جداگانه با توجه به شرایط استان خوزستان و تحلیل محتوای انجام شده بیان نمایند. حاصل بررسی ارائه ۵۱ مفهوم به‌عنوان زیر معیار بود که بر اساس توافق‌سنجی انجام شده، بر ۳۵ زیر معیار توافق شد که بر اساس کدگذاری محوری، ۷ معیار اصلی متناسب با شرایط استان خوزستان شناسایی شد. در ادامه از طریق کدگذاری انتخابی روابط بین معیارها و زیر معیارها تبیین شد.

نتایج و بحث

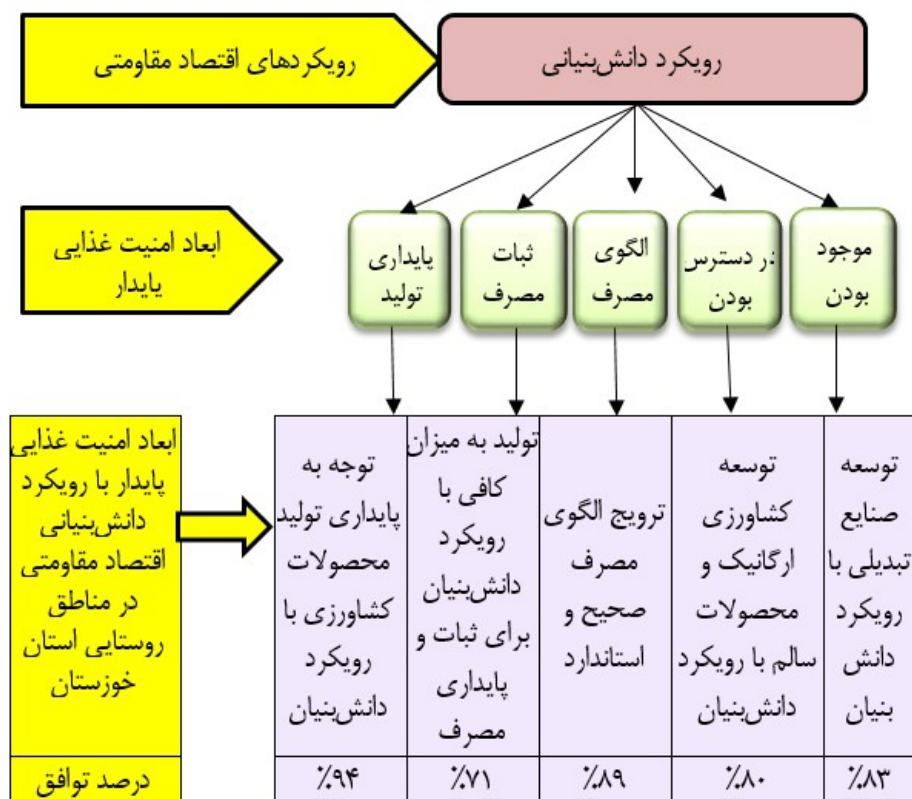
بر اساس نتایج حاصل، میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۴۵/۲۱ سال بود. برحسب سطح تحصیلات، ۲۱ نفر کارشناسی و ۱۴ نفر کارشناسی ارشد بودند. میانگین درآمد سالیانه افراد ۶۹۴۰۰۰ (هزار ریال) بود.

جدول ۱. ویژگی‌های شخصی افراد مورد مطالعه

متغیر	کمینه	بیشینه	میانگین
سن	۳۲	۵۸	۴۵/۲۱
تحصیلات	کارشناسی ارشد	کارشناسی	
درآمد (هزار ریال)	۵۲۰۰۰۰	۱۳۲۰۰۰۰	۶۹۴۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

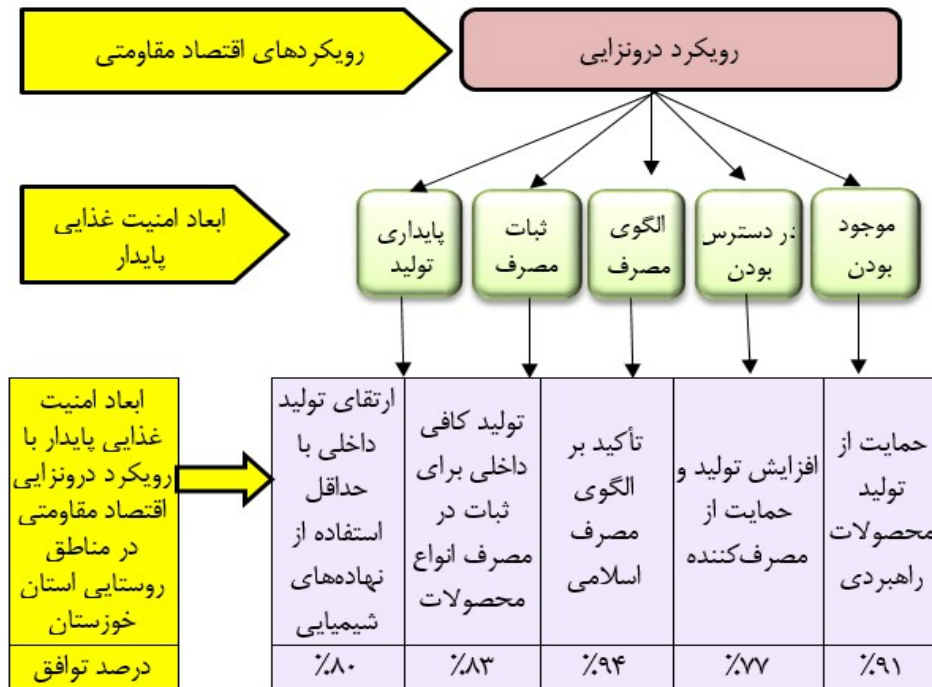
ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد دانش‌بنیانی اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان که بیشترین توافق با ۹۴٪ در خصوص توجه به پایداری تولید با رویکرد دانش‌بنیانی و کمترین توافق با ۷۱٪ در خصوص تولید به میزان کافی با رویکرد دانش‌بنیانی است، به شرح زیر می‌باشد (شکل ۲). توجه به توسعه صنایع تبدیلی با رویکرد دانش‌بنیان، توسعه کشاورزی ارگانیک و محصولات سالم با رویکرد دانش‌بنیان، ترویج الگوی مصرف صحیح و استاندارد، تولید به میزان کافی با رویکرد دانش‌بنیان برای ثبات و پایداری مصرف و توجه به پایداری تولید محصولات کشاورزی با رویکرد دانش‌بنیان. نتایج حاصل هم‌راستا با برخی یافته‌های تحقیقاتی (؛ Shafeinia, 2022; Gilani, 2022; Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018; Kazemi, 2022; Mousavi & Khosravipour, 2019; Mohammadinia et al., 2017) بود.

شکل ۲. ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد دانش بنیانی اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد درون زایی اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان بر اساس شکل ۳ عبارتند از:

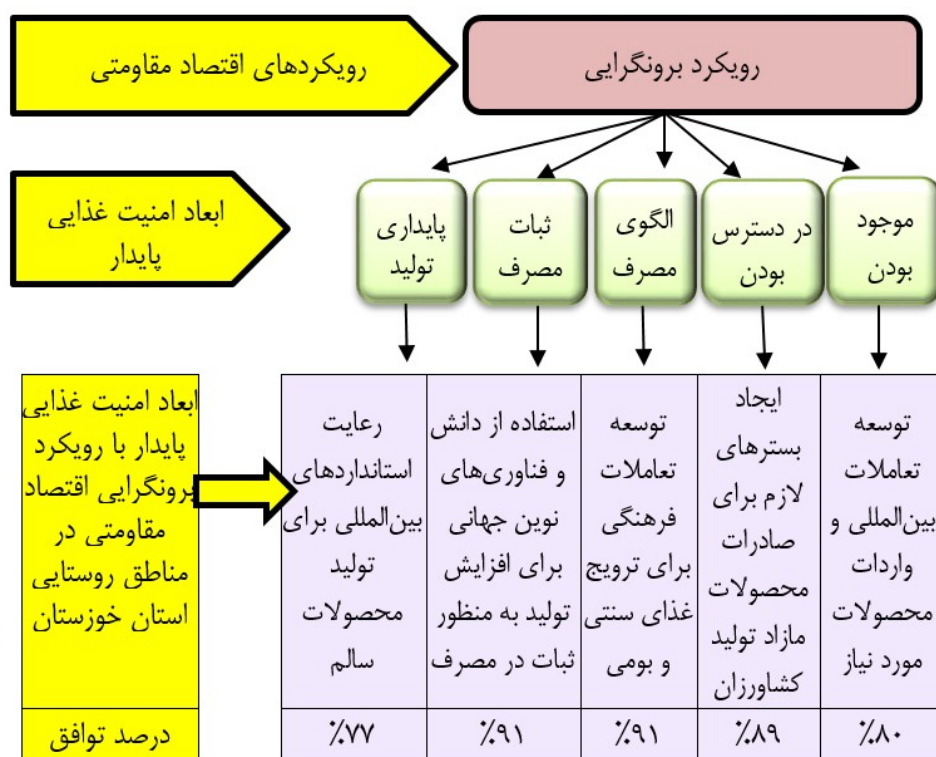
حمایت از تولید محصولات راهبردی، افزایش تولید و حمایت از مصرف کننده، تأکید بر الگوی مصرف اسلامی، تولید داخلی کافی برای ثبات در مصرف انواع محصولات و ارتقای تولید داخلی با حداقل استفاده از نهاده های شیمیایی. نتایج به دست آمده همسو با یافته های تحقیقات قاسمی نژاد (Ghasemi-nejad, 2019)، منجزی (Monjezi, 2018) و ظریف (Zarif, 2021) بود. لازم به ذکر است که بیشترین توافق با ۹۱٪ در خصوص تأکید بر الگوی مصرف اسلامی و کمترین توافق با ۷۷٪ در خصوص افزایش تولید و حمایت از مصرف کننده بود.

شکل ۳. ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد درون‌زایی اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

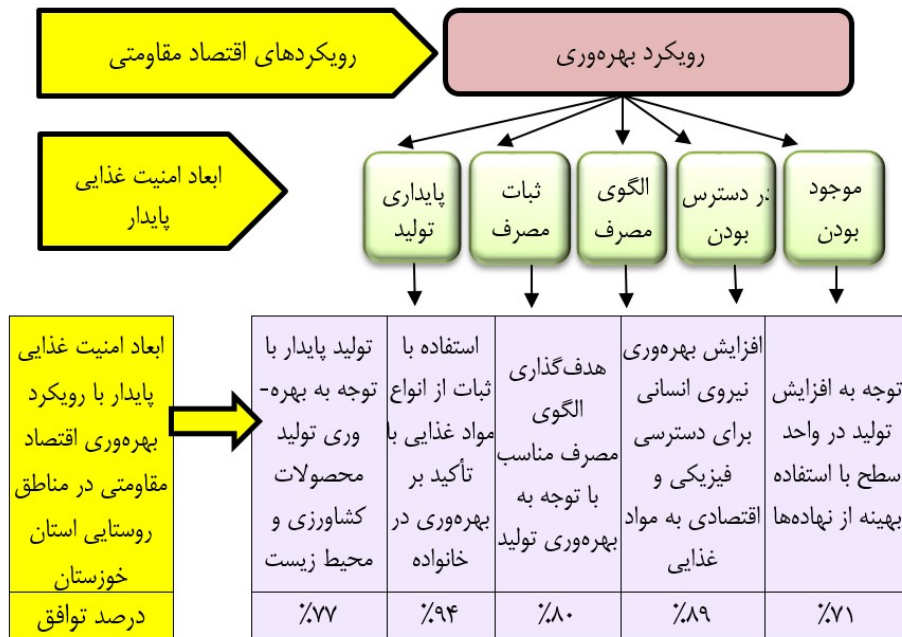
ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد برون‌گرایی اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان که بیشترین توافق با ۹۱٪ در خصوص استفاده از دانش و فناوری‌های نوین جهانی برای افزایش تولید برای ثبات در مصرف و کمترین توافق با ۷۷٪ در خصوص رعایت استانداردهای بین‌المللی برای تولید محصولات سالم است به قرار زیر می‌باشد (شکل ۴). توسعه تعاملات فرهنگی برای ترویج غذای سنتی و بومی، ایجاد بسترهای لازم برای صادرات محصولات مازاد تولید کشاورزان، استفاده از دانش و فناوری‌های نوین جهانی برای افزایش تولید برای ثبات در مصرف، رعایت استانداردهای بین‌المللی برای تولید محصولات سالم و توسعه تعاملات بین‌المللی و واردات محصولات مورد نیاز. نتایج حاصل با یافته‌های تحقیقات آدابی و نوراله نوری‌وندی (Adabi & Noorollah Noorivandi, 2022) و نهبانی و همکاران (Nabhani et al., 2017) در یک راستا بود.

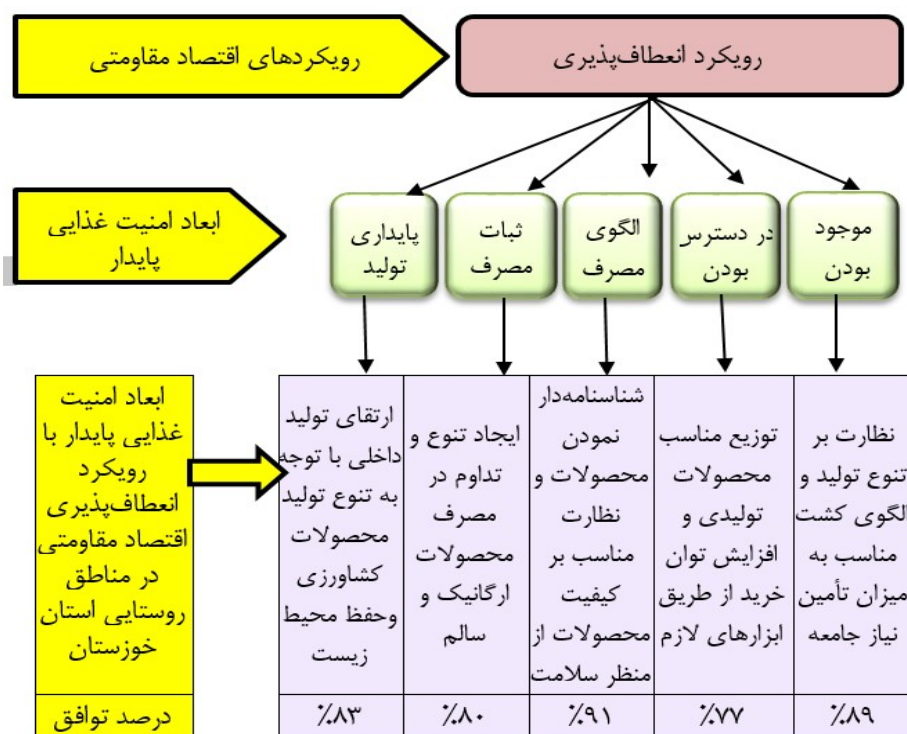
شکل ۴. ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد برون‌گرایی اقتصادی مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد بهره‌وری اقتصادی مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان بر اساس شکل ۵ شامل موارد زیر است. تولید پایدار با توجه به بهره‌وری تولید محصولات کشاورزی و محیط زیست، هدف‌گذاری الگوی مصرف مناسب با توجه به بهره‌وری تولید محصولات کشاورزی، افزایش بهره‌وری نیروی انسانی برای دسترسی فیزیکی و اقتصادی لازم به مواد غذایی، استفاده با ثبات از انواع مواد غذایی با تأکید بر بهره‌وری در خانواده و توجه به افزایش تولید در واحد سطح با استفاده بهینه از نهاده‌ها. لازم به ذکر است که بیشترین توافق با ۹۴٪ در خصوص استفاده با ثبات از انواع مواد غذایی با تأکید بر بهره‌وری در خانواده و کمترین توافق با ۷۱٪ در خصوص توجه به افزایش تولید در واحد سطح با استفاده بهینه از نهاده‌ها بوده است. نتایج حاصل هم‌راستا با یافته‌های به دست آمده از تحقیقات منجزی (Monjezi, 2018) و مریدسادات و رکن‌الدین افتخاری (Moridsadat & Roknoddin Eftekhari, 2018) است.

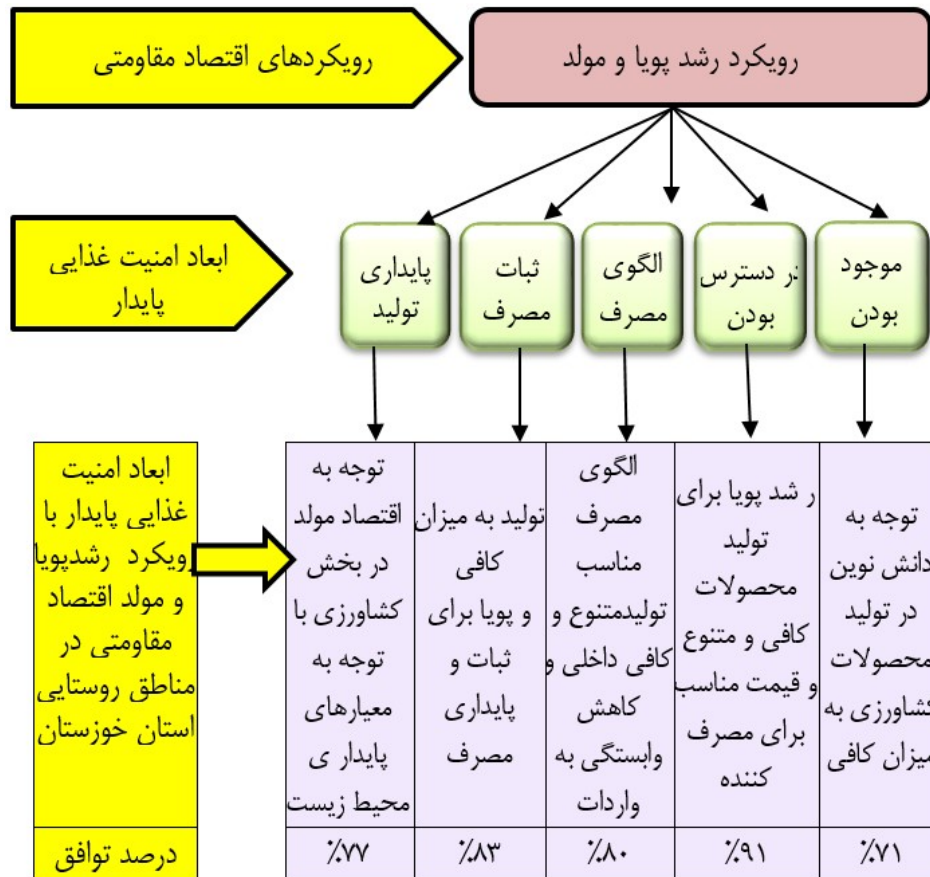
شکل ۵. ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد بهره‌وری اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد انعطاف‌پذیری اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان در شکل ۶ آورده شده است. ایجاد تنوع و تداوم در مصرف محصولات ارگانیک و سالم، توزیع مناسب محصولات تولیدی و افزایش توان خرید از طریق ابزارهای لازم، شناسنامه‌دار نمودن محصولات و نظارت مناسب بر کیفیت محصولات از منظر سلامت، ارتقای تولید داخلی با توجه به تنوع تولید محصولات کشاورزی و حفظ محیط زیست و نظارت بر تنوع تولید و الگوی کشت مناسب به میزان تأمین نیاز جامعه از جمله ابعاد بودند. بیشترین توافق با ۹۱٪ در خصوص شناسنامه‌دار نمودن محصولات و نظارت مناسب بر کیفیت محصولات از منظر سلامت و کمترین توافق با ۷۷٪ در خصوص توزیع مناسب محصولات تولیدی و افزایش توان خرید از طریق ابزارهای لازم بود. نتایج به دست آمده با یافته‌های تحقیقات منجزی (Monjezi, 2018) و موسوی و خسروی‌پور (Mousavi & Khosravipour, 2019) در یک راستا بود.

شکل ۶ ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد انعطاف‌پذیری اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

امنیت غذایی پایدار با رویکرد رشد پویا و مولد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان شامل تولید به میزان کافی و پویا برای ثبات و پایداری مصرف، رشد پویا برای تولید محصولات کافی و متنوع و قیمت مناسب برای مصرف‌کننده، توجه به اقتصاد مولد در بخش کشاورزی با توجه به معیارهای پایداری محیط زیست، الگوی مصرف مناسب بر اساس تولید داخلی متنوع و کافی و کاهش وابستگی به واردات و توجه به دانش نوین در تولید است. بیشترین توافق با ۹۱٪ در خصوص رشد پویا برای تولید محصولات کافی و متنوع و قیمت مناسب برای مصرف‌کننده و کمترین توافق با ۷۱٪ در خصوص توجه به دانش نوین در تولید می‌باشد (شکل ۷). نتایج حاصل با یافته‌های تحقیقات سواری (Savari, 2021) در یک راستا بوده است.

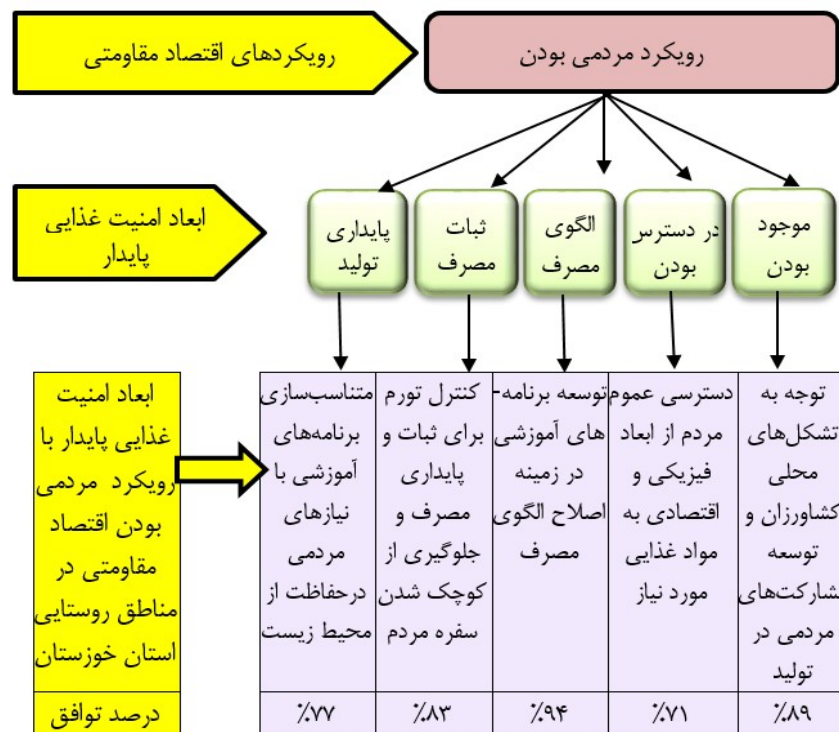

شکل ۷. ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد رشد پویا و مولد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد مردمی بودن اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان شامل توسعه برنامه‌های آموزشی در زمینه اصلاح الگوی مصرف، توجه به تشکل‌های محلی کشاورزان و توسعه مشارکت‌های مردمی در تولید، متناسب‌سازی برنامه‌های آموزشی با نیازهای مردمی در حفاظت از محیط زیست، کنترل تورم برای ثبات و پایداری مصرف و جلوگیری از کوچک شدن سفره مردم و دسترسی عموم مردم از لحاظ ابعاد فیزیکی و اقتصادی به مواد غذایی مورد نیاز است. بیشترین توافق با ۹۴٪ در خصوص توسعه برنامه‌های آموزشی در زمینه اصلاح الگوی مصرف و کمترین توافق با ۷۱٪ در خصوص دسترسی عموم مردم از لحاظ ابعاد فیزیکی و اقتصادی به مواد

شناسایی مدل مفهومی امنیت غذایی پایدار با رویکرد.....

غذایی مورد نیاز می‌باشد (شکل ۸). نتایج به دست آمده همسو با یافته‌های تحقیقات افزاره (Afrazeh, 2020) و رسولی (Rasouli, 2019) بود.

شکل ۸. ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد مردمی بودن اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان

مدل مفهومی تحقیق

بر اساس تحلیل محتوا و تحقیق کیفی انجام شده از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته، گروه‌های کانونی و طوفان اندیشه و بر اساس اجماع نظر حاصل، مدل مفهومی امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان در قالب شکل ۹ ارائه شد. به‌عنوان مثال برای تحقق امنیت غذایی پایدار از بعد موجود بودن با رویکرد اقتصاد مقاومتی از بعد دانش‌بنیانی، توسعه صنایع تبدیلی با رویکرد دانش‌بنیان به‌عنوان یک اقدام عملیاتی مورد نیاز شناسایی شد.

شکل ۸ مدل مفهومی شناسایی شده برای تحقق امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی براساس تحلیل محتوا و جلسه‌های طوفان اندیشه و گروه‌های کانونی با خبرگان

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به چالش‌های متعدد در زمینه امنیت غذایی پایدار با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی، راهبرد شناسایی ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکرد مورد نظر ضرورتی انکارناپذیر

برای تأمین بسترهای لازم برای توسعه روستایی است. لازمه این مهم شناسایی موشکافانه و عمقی ابعاد هر یک از سازه‌های مذکور و تحلیل تلفیقی این ابعاد است که در این تحقیق با یک پارادایم کیفی نسبت به شناسایی مفاهیم و ابعاد هر کدام و تلفیق آن‌ها برای دستیابی به اقدام‌های کاربردی پرداخته شده است. در این تحقیق بر اساس تحلیل انجام شده، هر یک از ابعاد امنیت غذایی پایدار با رویکردهای اقتصاد مقاومتی در جلسه‌های طوفان اندیشه و گروه کانونی، مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت. نتیجه آن شناسایی راهکارهای عملیاتی و اجرایی بود که تحقق آن مسیر دستیابی به امنیت غذایی پایدار با رویکردهای اقتصاد مقاومتی را هموار می‌کند. تحقق هر یک از راهکارهای شناسایی شده نیازمند بسترسازی و تأمین الزمات مورد نیاز است و الگوی مناسبی برای پی‌ریزی تحقیقات آتی در این حوزه است. پیشنهاد می‌شود محققان حوزه امنیت غذایی در استان خوزستان با ملاک قرار دادن چارچوب مفهومی حاصل، به تحلیل و شناسایی زمینه‌ها و بسترهای مورد نیاز تحقق هر یک از راهکارهای شناسایی شده با استفاده از روش‌های کمی بپردازند. همچنین پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان بخش کشاورزی این اقدام‌ها را برای تحقق امنیت غذایی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی استان خوزستان مورد توجه قرار دهند:

- توجه به توسعه صنایع تبدیلی با رویکرد دانش‌بنیان
- توسعه کشاورزی ارگانیک و محصولات سالم با رویکرد دانش‌بنیان
- ترویج الگوی مصرف صحیح و استاندارد
- تولید به میزان کافی با رویکرد دانش‌بنیان برای ثبات و پایداری مصرف
- توجه به پایداری تولید محصولات کشاورزی با رویکرد دانش‌بنیان
- حمایت از تولید محصولات راهبردی
- افزایش تولید و حمایت از مصرف‌کننده
- تأکید بر الگوی مصرف اسلامی
- تولید داخلی کافی برای ثبات در مصرف انواع محصولات
- ارتقای تولید داخلی با حداقل استفاده از نهاده‌های شیمیایی
- توسعه تعاملات بین‌المللی و واردات محصولات مورد نیاز
- ایجاد بسترهای لازم برای صادرات محصولات مازاد تولید کشاورزان

- توسعه تعاملات فرهنگی برای ترویج غذای سنتی و بومی
- استفاده از دانش و فناوری‌های نوین جهانی برای افزایش تولید به‌منظور ثبات در مصرف
- رعایت استانداردهای بین‌المللی برای تولید محصولات سالم
- توجه به افزایش تولید در واحد سطح با استفاده بهینه از نهاده‌ها
- افزایش بهره‌وری نیروی انسانی برای دسترسی فیزیکی و اقتصادی لازم به مواد غذایی
- هدف‌گذاری الگوی مصرف مناسب با توجه به بهره‌وری تولید محصولات کشاورزی
- استفاده با ثبات از انواع مواد غذایی با تأکید بر بهره‌وری در خانواده
- تولید پایدار با توجه به بهره‌وری تولید محصولات کشاورزی و محیط زیست
- نظارت بر تنوع تولید و الگوی کشت مناسب به میزان تأمین نیاز جامعه
- توزیع مناسب محصولات تولیدی و افزایش توان خرید از طریق ابزارهای لازم
- شناسنامه‌دار نمودن محصولات و نظارت مناسب بر کیفیت محصولات تولیدی از منظر سلامت
- ایجاد تنوع و تداوم در مصرف محصولات ارگانیک و سالم
- ارتقای تولید داخلی با توجه به تنوع تولید محصولات کشاورزی و حفظ محیط زیست
- توجه به دانش نوین در تولید محصولات کشاورزی به میزان کافی
- رشد پویا برای تولید محصولات کافی با قیمت مناسب برای مصرف‌کننده
- الگوی مصرف مناسب بر اساس تولید داخلی متنوع و کافی و کاهش وابستگی به واردات
- تولید به میزان کافی و پویا برای ثبات و پایداری مصرف
- توجه به اقتصاد مولد در بخش کشاورزی با توجه به معیارهای پایداری محیط زیست
- توجه به تشکلهای محلی کشاورزان و توسعه مشارکتهای مردمی در تولید
- دسترسی عموم مردم از لحاظ ابعاد فیزیکی و اقتصادی به مواد غذایی مورد نیاز
- توسعه برنامه‌های آموزشی در زمینه اصلاح الگوی مصرف
- کنترل تورم برای ثبات و پایداری مصرف و جلوگیری از کوچک شدن سفره مردم
- متناسب‌سازی برنامه‌های آموزشی با نیازهای مردمی در حفاظت از محیط زیست

سپاسگزاری

این مقاله بخشی از رساله دکتری شراره اسدی دانشجوی دکتری گروه ترویج و آموزش کشاورزی پایدار دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر است. از تمام افرادی که در انجام این رساله ما را یاری نمودند تشکر می‌شود.

منابع

1. Abdeshahi, A. (2022). Knowledge-based agriculture is the missing link in the development of food security in Khuzestan and Iran, Tasnim News Agency. Available at: yun.ir/djtjh1 (Retrieved at: 21 Nov 2022). [In Persian]
2. Adabi, S. (2018). Identifying and prioritizing the challenges facing the resistance economy in the agricultural sector of Khuzestan province from the point of view of agricultural jahad experts, Master's Thesis of Agricultural Management, Islamic Azad University, Shushtar branch. [In Persian]
3. Adabi, S. & Noorollah Noorivandi, A. (2022). Application of Fuzzy AHP to Identify and Prioritize the Challenges of Resistive Economics in Iran's Agricultural Sector. *International Journal of Agricultural Management and Development*, 12(1), 63-78. [In Persian]
4. Afraze, M. (2020). Sustainable food security is the key to achieving a resilient economy, Quds News Agency Online. Available at: <https://www.qudsonline.ir/news/744499/> (Retrieved at: 01 Nov 2022). [In Persian]
5. Asadi, M. (2016). Agricultural challenges of Khuzestan and ways to overcome them. Tabnak. Available at: yun.ir/f6rf76 (Retrieved at: 01 Nov 2022). [In Persian]
6. Bahramian, A. (2023). Realization of no need to import strategic products with the support of the government, Rostanews, Available at: yun.ir/vi0mpd (Retrieved at: 07 Nov 2022). [In Persian]
7. Bozsi, N., Cubillos, T.J.P., Stalbek, B., Vasa, L., & Magda, R. (2022). Food security management in developing countries: Influence of economic factors on their food availability and access. *PLoS One*, 17(7), e0271696. doi: 10.1371/journal.pone.0271696. PMID: 35877648; PMCID: PMC9312371.
8. Davatgaran, E. (2017). Developing a strategic model of investment in the development of the agricultural sector of Khuzestan province, The 7th national conference on sustainable agriculture and natural resources, Tehran. [In Persian]

9. Ehsani, M., Shokohi, Z. & Farajzadeh, Z. (2022). Ranking economic resilience policies in agricultural sector of Iran. *Quarterly Journal of Agricultural Economics and Development*, 29(3), 1-20. [In Persian]
10. Emami, M., Almasi, M., Bakhoda, H. & Kalantari, A. (2021). Designing a strategic model of food security in the Islamic Republic of Iran, emphasizing the role of agricultural mechanization. *Strategic Studies of Public Policy*, 11(38), 298-322. [In Persian]
11. Getaneh, Y., Alemu, A., Ganewo, Z., Haile, A. (2022). Food security status and determinants in North-Eastern rift valley of Ethiopia, *Journal of Agriculture and Food Research*, 8, 100290. doi: 10.1016/j.jafr.2022.100290
12. Ghaseminejad, M. (2019). The smoke of the excessive import of corn reached the eyes of Khuzestani corn growers, online agriculture news, Available at: yun.ir/a29yl6 (Retrieved at: 07 Nov 2022). [In Persian]
13. Gilani, A. (2022). Knowledge-based companies of Khuzestan have a small share in the field of agriculture. Tasnim News Agency. Available at: yun.ir/gdxw57 (Retrieved at: 15 Nov 2022). [In Persian]
14. Gholabifar, J., Barati, A.A. & Kalantari, Kh. (2022). The effect of individual-family characteristics on the food security of rural households. *Iranian Journal of Agricultural Economics Research and Development Research*, 53(4), 945-956. [In Persian]
15. Hennink, M., Kaiser, B.N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests, *Social Science & Medicine*, 292, 114523. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523>.
16. Hojjati, M. (2018). The excessive import of agricultural products is one of the most important causes of food security threats in the country, Tejarat News Agency, Available at: yun.ir/eusao7 (Retrieved at: 15 Nov 2022). [In Persian]
17. Ismailifar, A. (2022). A look at the strategies and strategies for realizing the general policies of the 7th plan in the field of food security, Available at: <https://ana.ir/fa/news/805790/>. [In Persian]
18. Kazemi, N. (2022). The insignificant contribution of knowledge-based in Khuzestan agriculture, Tasnim News Agency. Available at: yun.ir/v59rnd (Retrieved at: 15 Nov 2022). [In Persian]
19. Mohammadinia, A., Forouzani, M., Mohammadzadeh, S. & Baradaran, M. (2017). Analysis of the knowledge management system in the Khuzestan Agricultural Jihad Organization using the SWOT method, *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 13(1), 229-246. [In Persian]

20. Monjezi, N. (2020). Identifying and prioritizing entrepreneurship development strategies in the agricultural sector of Khuzestan province. *Entrepreneurship Strategies in Agriculture*, 6(12), 1-9. [In Persian]
21. Moridsadat, P. & Ruknoddin Eftekhari, A.R. (2018). Strategic analysis of sustainable agricultural development with an entrepreneurial approach (case study: Khuzestan province). *Journal of Regional Planning*, 8(30), 31-50. [In Persian]
22. Mousavi, S.A. (2017). Khuzestan's agricultural transformation industries work with less than a third of their capacity, ISNA News Agency, Available at: www.isna.ir/news/khouzestan-93109/ (Retrieved at: 10 Nov 2022). [In Persian]
23. Mousavi, M. & Khosravipour, B. (2019). Study of farmers' knowledge about organic farming (Case study: Vegetable growers in Bavi city, Khuzestan province). *Environmental Science and Technology Quarterly*, 21(4), 279-294. [In Persian]
24. Nabhani, L., Ommani, A.R. & Noorollah Noorivandi, A. (2017). Favorable characteristics of supporting organizations from sustainable water resources management education in date palm farms, Khuzestan provinc, *Iranian Journal of Agricultural Economics Research and Development Research*, 48(3), 519-531. [In Persian]
25. Noorani, S.R. (2021). Zero to one hundred return of four items of exported agricultural goods/from the negligence of officials to the necessity of training farmers, Fars News Agency, Available at yun.ir/7y3k69 (Retrieved at: 10 Nov 2022). [In Persian]
26. Okati, M., Ahmadpour Borazjani, M. & Sarani, V. (2020). Recognizing the factors affecting on food security in rural areas (Case study of villages in Zahak region in Sistan and Baluchestan province), *Rural Development Strategies*, 7(2), 199-209. [In Persian]
27. Pakravan Charvadeh, M.R., Hosseini, S.S. & Nouri Naini, S. (2020). Determining socio-economic factors associated with household food security in rural and urban areas in Khuzestan province, *Economic Researches of Iran*, 25(83), 113-136. [In Persian]
28. Parvin, S., Salehi, S., Joshan, M., Akbar Tbar Tori, M., Malekzadeh, J., Pirooz, R. (2020). The situation of food security and related factors in female teachers of Yasuj education school board. *Armaghane Danesh*, 25(4), 515-528. [In Persian]
29. Prosekov, A.Y., & Ivanova, S.A. (2016). Providing food security in the existing tendencies of population growth and political and economic instability in the world. *Foods and Raw Materials*, 4(2), 201-211.

30. Rahmani, H. & Nouraki, F. (2014). Investigating the level of trust of farmers and herdsmen in the north of Khuzestan province to promotional courses and classes, The fifth congress of the science of promotion and education of agriculture and natural resources of Iran, Zanjan University. [In Persian]
31. Rasouli, M. (2019). The agricultural sector needs 4 million tons of fertilizer every year. Available at: <https://www.irna.ir/news/83461847/> (Retrieved on January 25, 2020). [In Persian]
32. Sajjadian, N., Moradi Mofard, S. & Hosseinzadeh, A. (2018). Evaluating the role of effective economic factors in improving the food security of urban households with an emphasis on income (Case study: Zanjan city). *Iranian Journal of Agricultural Economics Research and Development Research*, 49(3), 413-427. [In Persian]
33. Savari, M. (2021). Design a strategic model (TOWS) for development of date complementary and processing industries in Khuzestan province. *Journal of Agricultural Economics and Development*, 34(4), 463-481. [In Persian]
34. Savari, M., Barfizadeh, L. & Asadi, Z. (2022). Effects of social capital on achieving food security in drought conditions (Case study: Rural settlements in Durood county). *Geography and Environmental Planning*, 32(4), 1-28. [In Persian]
35. Shabani, K., Ghanian, M., Baradaran, M. & Khosravipour, B. (2013). Investigating the effect of educational-promotional courses on improving the knowledge, attitude and behavior of wheat farmers regarding food security; Case of study: North of Khuzestan, the 5th Congress of Science of Promotion and Education of Agriculture and Natural Resources of Iran, 13-11 September 2013, Zanjan University. [In Persian]
36. Shafeinia, A. (2022). The insignificant contribution of knowledge-based in Khuzestan agriculture, Tasnim News Agency. Available at: yun.ir/v59rnd (Retrieved at: 18 Nov 2022). [In Persian]
37. Zarif, A. (2021). Mandatory pricing and market disorder of agricultural products, IRIB News Agency. Available at: <https://www.iribnews.ir/fa/news/3140092/> (Retrieved at: 20 Nov 2022). [In Persian]